

PRAWO AUTORSKIE

Komentarz

Adrian Niewęglowski

WYDANIE **2**

PRAWO AUTORSKIE

Komentarz

Adrian Niewęglowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE **2**

Stan prawny na 25 lipca 2025 r.

Dr hab. Adrian Niewęglowski, prof. UMCS, nr ORCID: 0000-0002-0948-9813

Recenzenci 1. wydania

Prof. dr hab. Andrzej Matlak

Prof. dr hab. Ryszard Skubisz

Wydawczyni

Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca

Gierłowska Katarzyna

Opracowanie redakcyjne

Violet Design

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-724-6

2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Objaśnienia skrótów	7
Wstęp do pierwszego wydania	13
Wstęp do drugiego wydania	15

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Rozdział 1.	Przedmiot prawa autorskiego (art. 1–7)	19
Rozdział 2.	Podmiot prawa autorskiego (art. 8–15 ¹)	147
Rozdział 3.	Treść prawa autorskiego (art. 16–35 ²⁵)	194
	Oddział 1. Autorskie prawa osobiste (art. 16)	194
	Oddział 2. Autorskie prawa majątkowe (art. 17–22)	205
	Oddział 2 ¹ . Dostawcy usług udostępniania treści online (art. 22 ¹ –22 ⁸)	270
	Oddział 3. Dozwolony użytek chronionych utworów (art. 23–35)	295
	Oddział 3 ¹ . Dozwolony użytek na rzecz beneficjentów (art. 35a–35e)	427
	Oddział 4. Zasady określania i wypłaty wynagrodzenia za użyczenie egzemplarzy utworów przez biblioteki publiczne (art. 35 ¹ –35 ⁴)	440
	Oddział 5. Dozwolony użytek utworów osieroconych (art. 35 ⁵ –35 ⁹)	455
	Oddział 6. Postanowienia wspólne dotyczące korzystania z utworów niedostępnych w handlu (art. 35 ¹⁰ –35 ¹⁸)	478
	Oddział 6 ¹ . Korzystanie z utworów niedostępnych w handlu na podstawie umowy licencji niewyłącznej zawartej z reprezentatywną organizacją zbiorowego zarządzania (art. 35 ¹⁹ –35 ²¹)	505
	Oddział 6 ² . Dozwolony użytek utworów niedostępnych w handlu (art. 35 ²² –35 ²⁵)	513
Rozdział 4.	Czas trwania autorskich praw majątkowych (art. 36–40)	524
Rozdział 5.	Przejęcie autorskich praw majątkowych (art. 41–68)	534
Rozdział 6.	Przepisy szczególne dotyczące utworów audiowizualnych (art. 69–73 ¹)	743
Rozdział 7.	Przepisy szczególne dotyczące programów komputerowych (art. 74–77 ²)	766
Rozdział 8.	Ochrona autorskich praw osobistych (art. 78)	791
Rozdział 9.	Ochrona autorskich praw majątkowych (art. 79–80)	809
Rozdział 10.	Ochrona wizerunku, adresata korespondencji i tajemnicy źródeł informacji (art. 81–84)	866

Rozdział 11. Prawa pokrewne (art. 85–103)	895
Oddział 1. Prawa do artystycznych wykonań (art. 85–93)	895
Oddział 2. Prawa do fonogramów i wideogramów (art. 94–96)	933
Oddział 3. Prawa do nadań programów (art. 97–99)	961
Oddział 3 ¹ . Prawa do pierwszych wydań oraz wydań naukowych i krytycznych (art. 99 ¹ –99 ⁶)	975
Oddział 3 ² . Prawo do publikacji prasowych w ramach świadczenia usług drogą elektroniczną (art. 99 ⁷ –99 ¹⁷)	996
Oddział 4. Postanowienia wspólne dotyczące praw pokrewnych (art. 100–103)	1037
Rozdział 12. (uchylony)	1049
Rozdział 12 ¹ . (uchylony)	1049
Rozdział 12 ² . (uchylony)	1049
Rozdział 13. (uchylony)	1049
Rozdział 14. Odpowiedzialność karna (art. 115–123)	1050
Rozdział 15. Przepisy przejściowe i końcowe (art. 124–129)	1114
Bibliografia	1143

Wstęp do pierwszego wydania

Oddawana do rąk Szanownych Czytelników książka jest komentarzem do wszystkich przepisów ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Można powiedzieć, że jest ona komentarzem do prawa autorskiego, choć takie stwierdzenie byłoby dużym uproszczeniem. Szereg zagadnień mających znaczenie dla prawa autorskiego jest obecnie uregulowanych poza ustawą, którą uczyniono przedmiotem niniejszego komentarza. Jako przykład można podać choćby kwestie zbiorowego zarządu prawami autorskimi i pokrewnymi. Do tych ostatnich wątków odnoszę się w książce, jednak w zakresie niezbędnym dla wyjaśnienia czy analizy przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Prawo autorskie jest dynamicznie rozwijającą się dziedziną, na którą duży wpływ ma w pierwszej kolejności postęp technologiczny. Chodzi w szczególności o zagadnienia związane z korzystaniem z utworów w Internecie, problematykę sztucznej inteligencji itp. W dalszej kolejności oddziałuje na nią prawodawstwo Unii Europejskiej, a także bogate orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Za ewolucją technologii nie tylko polski, ale też i inni ustawodawcy często nie nadążają. Stąd pojawia się nierzadko potrzeba wykładni obowiązujących przepisów z uwzględnieniem zmian otoczenia technologicznego i prawnego. Przygotowując komentarz, brałem pod uwagę ten rozwój i zmiany, starałem się wszakże nie tracić z pola widzenia klasycznych instytucji oraz problemów prawa autorskiego. Wobec tego w książce omawiane są także zagadnienia związane z prawem cytatu, dziełem zależnym itp.

Niniejsza książka nie aspiruje do wyczerpującego przedstawienia problemów objętych materią ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Ma ona w założeniu stanowić pomoc w pierwszym rzędzie dla praktyków: adwokatów, radców prawnych i innych osób, które stykają się w codziennej pracy – choćby tylko wpadkowo – z prawem autorskim. W dalszej kolejności chciałem, aby była pomocą dydaktyczną dla studentów i doktorantów, którzy przygotowują prace naukowe z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych. Zależało mi na podzieleniu się moimi przemyśleniami i poglądami, które są rezultatem zajmowania się problematyką prawa autorskiego od ponad piętnastu lat. Tam, gdzie to możliwe, staram się prezentować w książce własne stanowisko, a nie tylko relacjonować poglądy doktryny prawniczej. Jeśli w konsekwencji przynajmniej część spośród Czytelników uzna po lekturze niniejszy komentarz za autorski, będę mógł uznać postawiony sobie cel za zrealizowany.

Komentarz opiera się na wykorzystaniu polskiego piśmiennictwa. Oprócz tego zostało w nim uwzględnione krajowe orzecznictwo, nie tylko sądów cywilnych, ale także administracyjnych. Starałem się, aby książka była dziełem rzetelnym. Zdaję sobie sprawę, że nie ma idealnych prac i w każdej zapewne da się znaleźć jakieś niedoskonałości. Dlatego za ewentualne usterki i podobne potknięcia w tym miejscu przepraszam.

Pracę nad komentarzem rozpocząłem na początku stycznia 2018 r. Sam proces pisania książki trwał ponad trzy lata. Poprzedzało go zbieranie materiałów. Wstęp służy również temu,

aby podziękować osobom, które przyczyniły się do doprowadzenia niniejszego przedsięwzięcia pisarskiego do szczęśliwego końca. Dziękuję wobec tego moim bliskim, którzy wspierali mnie podczas pisania, okazując mi wyrozumiałość i cierpliwość. Dużo się w okresie tych trzech lat wydarzyło zarówno w moim życiu zawodowym, jak i osobistym. Dlatego oparcie, jakie miałem w rodzinie i przyjaciółach, jest dla mnie szczególnie cenne.

Bardzo dziękuję recenzentom wydawniczym – Panu Profesorowi Andrzejowi Matlakowi oraz Panu Profesorowi Ryszardowi Skubiszowi – za cenne i konstruktywne uwagi oraz wskazówki. Większość z nich wykorzystałem w komentarzu. Dzięki temu moja książka zyskała lepszy kształt. Z Profesorem Ryszardem Skubiszem miałem okazję odbyć wiele długich rozmów na temat szczegółowych zagadnień poruszanych w niniejszym komentarzu. W niektórych kwestiach nadal mamy odmienne zdanie, jednak te dyskusje pozwoliły mi na szereg problemów spojrzeć inaczej i wiele wątków w książce poszerzyć oraz pogłębić. Jest to niewątpliwie bardzo duża wartość dodana do pracy nad komentarzem, za co pozostaję wdzięczny.

Profesorowi Andrzejowi Jakubeckiemu i Magistrowi Mateuszowi Derdakowi z Katedry Postępowania Cywilnego i Międzynarodowego Prawa Handlowego UMCS chciałbym podziękować za pomoc w zawiłych dla mnie kwestiach związanych z postępowaniem cywilnym w sprawach z zakresu własności intelektualnej. W trakcie prac nad komentarzem nastąpiła głęboka zmiana stanu prawnego. Wprowadzono mianowicie postępowanie odrębne m.in. w sprawach dotyczących praw autorskich i pokrewnych oraz szereg nowych rozwiązań z tym związanych. Wątki, na które obaj Panowie zwrócili mi uwagę w toku różnych dyskusji, jakie miałem przyjemność z nimi prowadzić, poruszyłem w mojej książce. Jestem przekonany, że dzięki nim stała się ona bogatsza i będzie dla Czytelnika bardziej użyteczna praktycznie.

Pani Redaktor Monice Pawłowskiej, z którą współpracuję na niwie wydawniczej już wiele lat, bardzo dziękuję za cierpliwość i jak zawsze profesjonalną opiekę nad komentarzem. Mam nadzieję, że nie jest to nasze ostatnie wspólne przedsięwzięcie.

Cały mój wkład w niniejszą książkę dedykuję mojej Żonie Katarzynie. Jest sprawą bezdyskusyjną, że bez jej pomocy i wsparcia książka, którą Szanowni Czytelnicy trzymają w tym momencie w rękach, nigdy by nie powstała.

dr hab. Adrian Niewęglowski, prof. UMCS

Wstęp do drugiego wydania

W ciągu kilku lat, które upłynęły od przygotowania pierwszego wydania niniejszej książki, głębokiej zmianie uległ stan prawny. Polska dostosowała prawo autorskie do prawa unijnego, a w szczególności do dwóch dyrektyw. Pierwszą z nich jest dyrektywa 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym; drugą dyrektywa 2019/789 dotycząca wykonywania praw autorskich i praw pokrewnych w ramach niektórych transmisji online prowadzonych przez organizacje radiowe i telewizyjne oraz odnosząca się do reemisji programów radiowych i telewizyjnych. Owocem tych prac dostosowujących jest nowelizacja prawa autorskiego, która weszła w życie w dniu 20.09.2024 r. Ustawa zmieniająca nie tylko zmodyfikowała bardzo dużo przepisów obowiązujących, obejmujących różne zagadnienia prawne. Wśród tych kwestii znalazły się regulacje poświęcone reemisji czy też tzw. klauzuli bestselerowej, odnoszące się do prawa odstąpienia od umowy. Dodano również szereg zupełnie nowych instytucji prawnych. Do nich należą prawo pokrewne wydawców prasy, regulacje związane z odpowiedzialnością dostawców usług udostępniania treści online. Zmodernizowaniu uległy też regulacje związane z dozwolonym użytkowaniem, w celu objęcia nim zagadnień szeroko dyskutowanych, takich jak choćby „trenowanie sztucznej inteligencji”. Niektóre instytucje prawne znane były wprawdzie poprzednim wersjom komentowanej ustawy, jednak zostały uregulowane jeszcze raz. Przykładem jest chociażby problematyka „dzieł niedostępnych w obrocie handlowym”. Dodatkowo pojawiło się nowe orzecznictwo i piśmiennictwo. Wszystko to skłoniło Wydawcę i autora do przygotowania kolejnej edycji komentarza do prawa autorskiego, który trzymają Państwo w rękach. Już w tym miejscu, ze swej strony, chciałbym Państwu bardzo serdecznie podziękować za zaufanie. Poprzednie wydanie spotkało się z życzliwym przyjęciem. Otrzymałem również szereg sugestii i bardzo życzliwych uwag od Czytelników, które zostały uwzględnione w niniejszej edycji.

Przygotowanie kolejnego wydania było zadaniem trudnym z kilku powodów. Nowelizacja prawa autorskiego była moim zdaniem opracowana pod presją czasu. Nie wchodząc w szczegóły, szereg instytucji prawnych zostało skonstruowanych w sposób budzący nie tylko wątpliwości, ale też odmienny od tradycyjnej techniki legislacyjnej w prawie autorskim. Dokładniej mówiąc, włączono do prawa autorskiego rozwiązania, których rodowód wydaje się bardziej publiczno- aniżeli prywatnoprawny. To z jednej strony powoduje, że tradycyjnie rozumiane prawo autorskie zmienia swój rodowód i zaczyna stopniowo oddalać się coraz bardziej od klasycznego prawa cywilnego. Z drugiej zaś nakłada na komentującego pewien dodatkowy ciężar, ponieważ musi poruszać się w kilku obszarach prawnych. Do tego należy dodać okoliczność, że wiele spośród omówionych instytucji ma charakter nowatorski. Rozważanie, jak będą się zachowywać w praktyce stosowania prawa stanowi rozumowanie często bardzo probabilistyczne. Niekiedy w rezultacie interpretacja opiera się w gruncie rzeczy na przewidywaniu. Czas pokaże na ile te probabilistyczne rozumowania okazały się trafne. Niemniej, również drugie wydanie

starałem się opierać na założeniach, które przyjąłem przy przygotowywaniu pierwotnej wersji komentarza. Chciałem, ażeby wywód był zrozumiały i komunikatywny. Oprócz tego starałem się dotrzeć do intencji ustawodawcy oraz zinterpretować przepisy przez pryzmat założenia o jego racjonalności. Ponieważ Polska jest członkiem Unii Europejskiej, wykładnia ma w polu widzenia osiągnięcie spójności istniejącej między prawem polskim a regulacjami unijnymi. Wykorzystałem ponadto orzecznictwo w szczególności Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Mimo tych założeń oraz starań zdaję sobie sprawę, że skoro nic co ludzkie nie jest mi obce, to w pracy mogą pojawić się usterki i niedoskonałości. Pozostaje mi za nie już w tym miejscu Szanownego Czytelnika przeprosić. Zachęcam nie tylko do lektury, ale też do dzielenia się z niżej podpisanym uwagami, przemyśleniami i konstruktywną krytyką. Pozwolą one, jeśli dojdzie do kolejnych wydań, nadać nowym edycjom lepszy kształt.

Panu Profesorowi Jackowi Sobczakowi dziękuję za liczne inspiracje, które wykorzystałem przy pisaniu drugiego wydania mojej książki. Dedykuję ją, tak jak pierwsze wydanie, mojej Żonie Katarzynie.

dr hab. Adrian Niewęglowski, prof. UMCS

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 24)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

- 1) dyrektywy 91/250/WE z 14.05.1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.Urz. WE L 122 z 17.05.1991),
- 2) dyrektywy 92/100/WE z 19.11.1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.Urz. WE L 346 z 27.11.1992),
- 3) dyrektywy 93/83/WE z 27.09.1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową (Dz.Urz. WE L 248 z 06.10.1993),
- 4) dyrektywy 93/98/WE z 29.10.1993 r. w sprawie harmonizacji czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.Urz. WE L 290 z 24.11.1993),
- 5) dyrektywy 96/9/WE z 11.03.1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.Urz. WE L 77 z 27.03.1996).

Dane dotyczące ogłoszenia aktów prawa Unii Europejskiej, zamieszczone w niniejszej ustawie – z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej – dotyczą ogłoszenia tych aktów w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej – wydanie specjalne.

Rozdział 1. Przedmiot prawa autorskiego

Art. 1. [Utwór]

1. Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze [I], ustalony w jakiegokolwiek postaci [II, III], niezależnie od wartości, przeznaczenia [IV] i sposobu wyrażenia [V] (utwór).

2. W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

- 1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
- 2) plastyczne;
- 3) fotograficzne;
- 4) lutnicze;
- 5) wzornictwa przemysłowego;
- 6) architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
- 7) muzyczne i słowno-muzyczne;
- 8) sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
- 9) audiowizualne (w tym filmowe) [VI, VII].

2¹. Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne [VIII].

3. Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną [IX].

4. Ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności [X].

I. Przedmiot prawa autorskiego

1. Utworem jest przejaw działalności człowieka (inaczej: dzieło). Spełniwszy warunki wskazane w przepisie, osoba fizyczna może doprowadzić do powstania przedmiotu prawa autorskiego. Nie stanowią utworu wytwory generowane przez aplikacje komputerowe, które imitują ludzki proces kreacji (tzw. **sztuczna inteligencja**). Żeby uznać określony rezultat za utwór, człowiek musi mieć decydujący wpływ na jego powstanie (nadając mu cechy, które sprawiają, że ma twórczy i indywidualny charakter).
2. Dzieło jest przejawem **działalności twórczej**, jeśli jest nowe przynajmniej dla jego autora. Nie może ono zostać w całości zapożyczony z istniejącego zasobu dóbr intelektualnych. Przesłankę przejawu działalności twórczej należy zatem rozumieć jako posiadanie przez utwór nowości subiektywnej (nowości dla twórcy). Istnienie tej przesłanki nie wystarczy dla powstania ochrony. Wiele osób może stworzyć bardzo podobne przedmioty, które nie będą się nawzajem wyróżniać. Dlatego aby nie rozszerzać niepotrzebnie zakresu ochrony przyznawanej twórcom, ustawodawca wymaga od utworu dodatkowej przesłanki – indywidualnego charakteru. Przesłanki uznania przedmiotu za utwór muszą być spełnione łącznie.
3. Użytego w przepisie zwrotu „przejaw działalności twórczej”, mimo sugestii mogącej płynąć ze sposobu jego sformułowania, nie należy odnosić do cech procesu prowadzącego do

powstania dzieła. Ocenie pod kątem widzenia spełnienia przesłanek ustawowych poddawany jest zawsze przedmiot, a nie czynności prowadzące do jego powstania. Dlatego dowodzenie niepowtarzalnych, unikalnych właściwości procesu twórczego jest bezprzedmiotowe dla istnienia praw autorskich (wyrok SA w Krakowie z 29.10.1997 r., I ACa 477/97, LEX nr 533708; zob. też: wyrok SA w Białymstoku z 20.03.2019 r., I ACa 841/18, LEX nr 2722031; wyrok SA w Łodzi z 22.03.2018 r., I AGa 54/18, LEX nr 2684129; wyrok SA w Krakowie z 9.02.2018 r., III APa 27/17, LEX nr 2686133). Jest tak tym bardziej, że niektóre procesy, choćby miały nietypowe właściwości, prowadzą do rezultatów odtwórczych albo niedających się wyodrębnić z otaczającą rzeczywistością (zob. bliżej wyrok SA we Wrocławiu z 21.04.2016 r., III AUa 1930/15, LEX nr 2065042, w sprawie nauczania przedszkolnego). Dzieło jest przejawem działalności twórczej jako całość. Nie jest konieczne, aby twórczy charakter posiadały wszystkie jego elementy.

4. „Dziełem jest przedstawienie pewnej treści. Dziełem nie jest sama treść (ów zespół myśli i wyobrażeń), lecz treść wyrażona w pewnej formie, której celem jest umożliwienie poznania danej treści przez cudzą świadomość, względnie możliwość zreprodukowania sobie samemu danego zespołu myśli, względnie wyobrażeń, przez twórcę” (S. Ritterman, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937, s. 3). Żeby przypisać przedmiotowi intelektualnemu status utworu, musi on być przejawem działalności twórczej przynajmniej w formie. Innymi słowy, musi ona zostać ukształtowana co najmniej w pewnym stopniu przez twórcę. Oczywiście treść dzieła, jak w przypadku powieści fantastyczno-naukowych, również może być wyrazem fantazji i osobowości twórczej. Jednak w wielu przypadkach jest ona niezależna od autora, który w celu uzyskania ochrony powinien w twórczy sposób ją zakomunikować potencjalnym odbiorcom.
5. **Indywidualny charakter** jest przesłanką obiektywną. Dzieło musi wyróżniać się czymś z istniejącego zasobu dzieł (niekoniecznie w sposób, który określilibyśmy jako pozytywny czy korzystny – jest tak ze względu na ochronę niezależną od wartości i przeznaczenia; zob. teza III). Istnienie tego warunku ochrony sprawia, że konkretny wytwór intelektu może jej nie uzyskać (dlatego że został wprawdzie stworzony przez konkretną osobę, jednak podobne rezultaty powstały w przeszłości lub mogą zostać stworzone minimalnym nakładem wysiłku twórczego). Wymaganie indywidualnego charakteru ma eliminować z grona przedmiotów prawa autorskiego wytwory, które są banalne, szablony. Nie da się tej przesłanki ująć w sposób generalny. Dużo zależy od rodzaju utworów, do których ją odnosimy.
6. Przesłanka indywidualnego charakteru dzieła nie jest zdefiniowana. Organ stosujący prawo stanie przed wyborem, czy rozumieć ją w sposób łagodniejszy, czy surowszy dla twórcy. W piśmiennictwie spotkać można dwa podejścia do zagadnienia. Orzecznictwo również nie jest w tym zakresie jednolite. Można przyjąć, że przedmiot intelektu, który w **minimalnym stopniu** wyróżnia się z istniejącego zasobu dzieł, spełnia przesłankę indywidualnego charakteru. Na takim założeniu opiera się koncepcja, którą przyjęło się określać mianem „drobnych monet”. Na przeciwległym biegunie są koncepcje zaostrożające kryterium indywidualnego charakteru. Jedną z nich, nazywaną teorią statystycznej jednorazowości, przyjmuje, że aby uznać dany przedmiot intelektualny za utwór, muszą być spełnione następujące warunki. Po pierwsze, nie może on mieć w przeszłości takiego samego lub podobnego poprzednika. Po drugie, **statystycznie nieprawdopodobne** byłoby stworzenie takiego dzieła w przyszłości. Teoria ta jest krytykowana (zob. zamiast wielu D. Flisak, *Maxa Kummera teoria statystycznej jednorazowości – pozorne rozwiązanie problematycznej oceny indywidualności dzieła* [w:] *Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, red. A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc, Warszawa 2013, s. 292). Zarzuca się jej trudność w praktycznym stosowaniu. Oprócz tego podnosi się, że wraz z jej

akceptacją należałoby wykluczyć zjawisko twórczości paralelnej, którą prawo autorskie dopuszcza. Koncepcja drobnych monet może pozornie wydawać się łatwiejsza w stosowaniu. Jednak jej zaaprobowanie niesie ze sobą ryzyko zawężenia ogólnego zasobu dóbr i materiałów, z których każdy może korzystać. W dłuższej perspektywie może prowadzić do przyznawania ochrony wytworom o znikomym stopniu twórczości i do monopolizowania przedmiotów, do których wolny dostęp powinni mieć wszyscy. Surowsza interpretacja wymogu indywidualnego charakteru wymusza na twórcach większą kreatywność. Nie prowadzi do zawężenia domeny publicznej (mniejsza ilość przedmiotów jest chroniona prawami autorskimi, przez co zasób domeny publicznej jest szeroki). Ponadto zmniejsza ona częstotliwość naruszeń praw podmiotowych. Trzeba też pamiętać o uzasadnieniu koncepcji drobnych monet. Teoria ta wykształciła się po to, aby objąć ochroną prawnoautorską dobra, których sporządzenie jest kosztowne i czasochłonne, abstrahując od tego, czy mają indywidualny charakter. Należą do nich wszelkiego rodzaju zestawienia liczbowe, specyfikacje, wzory dokumentów itp. (E.F. Judge, D.J. Gervais, *Of silos and constellations: comparing notions of originality in copyright law* [w:] *Intellectual Property Protection of Fact-based Works. Copyright and Its Alternatives*, eds. R.F. Brauneis, Cheltenham–Northampton 2009, s. 85). Takie uzasadnienie może być podstawą stworzenia w systemie prawnym nowych praw pokrewnych lub udzielenia sądowej ochrony na podstawie regulacji nieuczciwej konkurencji. Nie przekonuje natomiast, ilekroć rozważa się problem, czy wytwór powinien korzystać z ochrony prawem autorskim. Zatem nawet względy aksjologiczne przemawiają przeciwko zaakceptowaniu koncepcji drobnych monet.

7. **Przydatność teorii statystycznej jednorazowości SN** podkreślił w wyroku z 27.02.2009 r., V CSK 337/08, LEX nr 488738. Do tej koncepcji odnoszą się również wyroki SN z 6.03.2014 r., V CSK 202/13, LEX nr 1486990, i z 3.02.2017 r., II CSK 400/16, LEX nr 2237275. Sąd Najwyższy podkreśla, że nie należy utożsamiać statystycznej jednorazowości z indywidualnym charakterem dzieła. Teoria obrazu jednorazowego jest pomocna w ustalaniu cech utworu, ale sama w sobie taką cechą nie jest. W niektórych przypadkach dowodem istnienia indywidualnego charakteru jest to, że w utworze można odnaleźć cechy specyficzne dla danego twórcy (tzw. **piętno osobiste autora**). Jak słusznie podkreślił SN, odszukanie w utworze elementów właściwych dla konkretnego autora może nastąpić w przypadku utworów literackich, muzycznych, plastycznych. W innych sytuacjach konieczne może okazać się zastosowanie teorii obrazu jednorazowego. **Doktrynę drobnych monet SN zakwestionował wyraźnie** w wyroku z 6.03.2014 r., V CSK 202/13, LEX nr 1486990: „Formułowana w piśmiennictwie teoria «*kleine Münze*» [inaczej drobne monety – przyp. A.N.] nie ma więc podstawy normatywnej” (zob. również wyrok SA w Warszawie z 29.01.2020 r., VII AGa 1821/18, LEX nr 3103243; wyrok NSA z 23.01.2020 r., II GSK 3661/17, LEX nr 2825510).
8. Na temat indywidualnego charakteru zob. również: J. Banasiuk, *Współtwórczość i jej skutki w prawie autorskim*, Warszawa 2012, s. 66 i n.; J. Bleszyński, *Tłumaczenie i jego twórca w polskim prawie autorskim*, Warszawa 1973, s. 21 i n.; D. Flisak, *Pojęcie utworu w prawie autorskim – potrzeba głębszych zmian*, PPH 2006/12, s. 32; D. Flisak, *Utwór multimedialny w prawie autorskim*, Warszawa 2008, s. 47 i n.; L. Jaworski, *Utwór jako przedmiot prawa autorskiego*, M. Praw. 2009/6, s. 316 i n.; E. Laskowska-Litak [w:] *Ustawy autorskie. Komentarze, t. 1, Prawo autorskie i prawa pokrewne. Ochrona baz danych. Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi i prawami pokrewnymi*, red. R. Markiewicz, Warszawa 2021, s. 54 i n.; W. Machała, *Utwór. Przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2012, s. 117 i n.; L. Małek, *Cytat w świetle prawa autorskiego*, Warszawa 2011, s. 205; R. Markiewicz, *Ochrona prac naukowych*, ZNUJ PWiOWI 1990/55, s. 24–25, 28; E. Traple, *Dzieło zależne jako przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 1979, s. 35 i n.; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka [w:] M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, *Prawo autorskie. Zarys problematyki*, Warszawa 2020, s. 22 i n.; J. Jastrzębski, *Ochrona dzieł sztuki konceptualnej na gruncie prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2023/4, s. 17 i n.; P. Ślęzak, *Dzieło konserwatorskie jako przedmiot prawa autorskiego*, ZNUJ

PPWI 2023/4, s. 5 i n.; Z. Okoń, *Prounijna wykładnia przesłanki twórczości i indywidualności utworu*, ZNUJ PPWI 2022/3, s. 18 i n.; W. Machała, *Kłopotliwa dychotomia. Głos w sprawie wyznaczenia granicy między przedmiotem prawa autorskiego a twórczością niechronioną prawnautorsko*, ZNUJ PPWI 2022/3, s. 5 i n.; R. Markiewicz, *Problemy z wsiadaniem do pociągu byle jakiego*, ZNUJ PPWI 2021/1, s. 8 i n.; W. Zagórski, *Wkład twórczy oraz jego wpływ na zakres ochrony w poszczególnych gatunkach fotografii w branży modowej*, ZNUJ PPWI 2021/3, s. 96 i n.

9. Utwór na ogół ma indywidualny charakter, jeśli jako pewna całość sprawia wrażenie innego niż istniejące zasoby intelektu. Porównywać go należy nie z jednym czy kilkoma dokonaniem, lecz wybierać szerszy układ odniesienia (np. utwory z danej dziedziny muzyki czy z określonego gatunku literackiego). Prawodawca nie określa, z czyjego punktu widzenia określać indywidualny charakter. Odpowiedzi na to pytanie mogą się różnić w zależności od typu dzieła. Niekiedy, przy dokonaniach wymagających wiedzy i umiejętności, można przyjąć za podstawę ustaleń abstrakcyjny wzorzec osoby mającej wiedzę o charakterze specjalistycznym (np. inżynier, architekt, programista komputerowy, kompozytor muzyki).
10. Nie należy automatycznie przenosić na grunt prawa autorskiego sposobów oceny indywidualnego charakteru przyjmowanych w innych ustawach. Przykładem może być podobnie ujęty wymóg udzielenia prawa z rejestracji na wzór przemysłowy w Prawie własności przemysłowej. Badając indywidualny charakter na podstawie tej ustawy, nie powinno się skupiać na szczegółach. Decydujące znaczenie ma pewne ogólniejsze wrażenie, jakie dzieło wywołuje. Tymczasem w prawie autorskim można przyznać dziełu ochronę, chociaż indywidualny charakter posiadają tylko niektóre jego elementy, nawet szczegółowe (jest ona jednak ograniczona do tych składników). Różnice w sposobie oceny podobnie ujętych cech dóbr niematerialnych mogą wynikać z odmiennych założeń, na jakich opiera się ochrona przyznawana przez poszczególne ustawy. Pierwoplanowym celem Prawa własności przemysłowej nie jest ochrona twórczości. Ustawa ta przyznaje wyłączność w komercyjnej eksploatacji dóbr, takich jak wynalazki czy wzory, w taki sposób, ażeby korzystanie z nich było bezkolizyjne i czytelne dla uczestników rynku. Prawo autorskie wychodzi z założenia, że sam fakt stworzenia czegoś, co jest przejawem działalności twórczej o indywidualnym charakterze, jest wystarczającym tytułem i uzasadnieniem dla istnienia ochrony.
11. **Pozytywnymi poszlakami** posiadania przez wytwór intelektu indywidualnego charakteru mogą być następujące okoliczności:
 - duże natężenie elementów fantastycznych (np. postacie fikcyjne, abstrakcyjne nazwy i wymyślone zdarzenia);
 - nietypowy układ elementów dzieła;
 - niemożność zaszeregowania utworu do znanych szkół i kierunków twórczości;
 - stosowanie przez twórcę nietypowych kombinacji słownych, kolorystycznych itd.
12. **Negatywną poszlaką** istnienia indywidualnego charakteru jest okoliczność, że kształt utworu jest w całości zdeterminowany elementami należącymi do wspólnego dziedzictwa cywilizacyjnego. Można uznać dobro intelektualne za utwór, jeśli swoboda twórcza zaznaczyła się przynajmniej w doborze i układzie jego struktury (zob. wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq International A/S przeciwko Danske Dagblades Forening, EU:C:2009:465, LEX nr 505783, pkt 45; wyrok TS z 4.10.2011 r., sprawy połączone C-403/08 i C-429/08, Football Association Premier League Ltd i in. przeciwko QC Leisure i in. oraz Karen Murphy przeciwko Media Protection Services Ltd, EU:C:2011:631, LEX nr 951576, pkt 78). O przyznaniu ochrony decydować

będzie **kryterium**, którego użyto do uporządkowania bazy, antologii czy zestawienia. Jeśli nie jest narzucone przez czynniki obiektywne (np. chronologiczność zdarzeń), kwalifikacja utworu jest dopuszczalna. Oczywiście, ilekroć w utworze oryginalne jest tylko połączenie elementów, ochrona autorska obejmuje tylko ich kombinację (a nie elementy nietwórcze w oderwaniu od układu).

Przykład

Zjawiska akustyczne niezależne od człowieka (odgłosy przyrody) lub będące wynikiem jego działalności nietwórczej (warkot silnika motocyklowego, odgłosy pisania na klawiaturze) nie są przedmiotem ochrony autorskiej. Inaczej będzie przy założeniu, że ich połączenie jest przejawem ludzkiej kreatywności (przykład zainspirowany fragmentem książki J. Barty, *Dzieło muzyczne i jego twórca w świetle przepisów prawa autorskiego*, ZNUJ PWiOWI 1980/20, s. 11). Należy w podobnych sytuacjach uważać, aby nie doprowadzić do przyznania ochrony pomysłowi obejmującemu wykorzystanie zjawisk o charakterze akustycznym. Decydujące znaczenie powinno mieć nietuzinkowe kryterium kombinacji.

13. Ustalając status utworu, należy zbadać, **jak duży wpływ na jego kształt miały narzędzia zastosowane przez człowieka**. Przedmiotowa uwaga ma istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku twórczości elektronicznej. Obecnie istnieje mnóstwo interaktywnych instrumentów, które zawierają gotowe szablony i bloki konstrukcyjne. Można je wykorzystać do przygotowania dokumentów, stron internetowych, logotypów itd. Narzędzia, o których mowa, przewidują wprawdzie możliwość personalizacji szablonów (tzn. zmodyfikowania ich i dostosowania do potrzeb korzystającego), jednak efekty posługiwania się nimi są podobne. Organ stosujący prawo przed porównywaniem wytworów opartych na szablonach powinien najpierw zbadać, czy oparto je na tym samym bloku konstrukcyjnym. Może się bowiem okazać, że doszło do posłużenia się szablonem, którego macierzysty kształt został nieznacznie zmodyfikowany. Skutkiem tego jest istnienie kilku lub większej ilości bardzo zbliżonych dóbr intelektualnych. W takim przypadku rzeczywistym twórcą jest autor szablonu. Pozostałe dokonania są odtwórcze. Powinno się im zatem odmówić ochrony. Istnieje szereg ogólnie dostępnych w Internecie wyszukiwarek, które potrafią śledzić podobieństwa pomiędzy kompozycjami zdjęć, złożonych grafik itp. Można z nich pomocniczo korzystać przy ustaleniach dotyczących statusu utworu.

II. Ustalenie oraz utrwalenie utworu

14. Ustalenie jest jedną z materialnoprawnych przesłanek ochrony utworu. Na skutek ustalenia utwór przestaje być kategorią intersubiektywną. W wyniku dokonania tego psychofizycznego aktu dzieło nie egzystuje tylko w świadomości twórcy. Zostaje zakomunikowane czynnikowi zewnętrznemu – dzięki ustaleniu osoby trzecie mogą się zapoznać zarówno z formą, jak i treścią dzieła. Możemy uznać utwór za ustalony, jeśli staje się uzewnętrznionym rezultatem procesu intelektualnego zachodzącego w świadomości człowieka. Uzewnętrznienie dzieła jest skuteczne, jeśli inne osoby (niż twórca) mogą dokonać jego percepcji zgodnie z ogólnie przyjętymi **regułami sensu**.
15. Ogół ustaleń można podzielić na efemeryczne i nieefemeryczne. Do pierwszej grupy należą uzewnętrznienia dzieł w postaci recytacji wiersza, wygłoszenia wykładu czy wykonania utworu muzycznego. Wspólną cechą ustaleń efemerycznych jest to, że wraz z ich dokonaniem utwór nie oddziela się od osoby twórcy. Zostaje on zakomunikowany, jednak nie w sposób, który umożliwiłaby jego wielokrotne odtwarzanie. Stąd dawniej efemeryczne uzewnętrznienia dzieła S. Ritterman (*Komentarz...*, s. 12) określał mianem „jednorazowych”. Ustalenia nieefemeryczne umożliwiają wielorazowe zapoznanie się z utworem bez udziału jego twórcy. W ich następstwie

Książka stanowi praktyczny komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych uwzględniający orzecznictwo polskich sądów cywilnych i administracyjnych, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jak również aktualne poglądy doktryny.

W opracowaniu przedstawiono m.in. następujące zagadnienia:

- pojęcie utworu i przedmiotów praw pokrewnych,
- dozwolony użytek utworów (osobisty i publiczny),
- problematykę nadawania i reemitowania utworów, w tym w środowisku sieciowym,
- odpowiedzialność dostawców usług udostępnienia treści online,
- korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym,
- problematykę umów przenoszących prawa autorskie i pokrewne,
- zagadnienia związane z umowami licencyjnymi,
- wyczerpanie praw autorskich i pokrewnych,
- szczególne rodzaje utworów (programy komputerowe, dzieła audiowizualne),
- cywilnoprawną ochronę praw autorskich oraz praw pokrewnych,
- prawa pokrewne producentów, nadawców i wydawców, w tym wydawców prasy,
- karnoprawną ochronę praw autorskich.

W drugim wydaniu publikacji uwzględniono zmiany związane z implementacją do polskiego porządku prawnego dwóch dyrektyw prawa Unii Europejskiej – dyrektywy 2019/789, tzw. dyrektywy SATCAB II, która wprowadziła do prawa unijnego nowe rozwiązania w dziedzinie transmisji online oraz reemitowania, a także dyrektywy 2019/790, tzw. dyrektywy DSM. Zmiany z niej wynikające obejmują m.in.: nowe przepisy dotyczące dostawców usług udostępniania treści online, dodatkowe wynagrodzenie dla twórców, a także nowe prawo pokrewne wydawców prasy.

Komentarz przeznaczony jest dla adwokatów, radców prawnych, sędziów i innych osób stykających się w codziennej pracy zawodowej z prawem autorskim, w szczególności twórców, wydawców i menedżerów w branżach artystycznych. Będzie pomocny studentom oraz doktorantom przygotowującym prace naukowe z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych.

Adrian Niewęłowski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; radca prawny, specjalista z zakresu prawa własności intelektualnej; dwukrotny laureat w konkursie Prezesa Urzędu Patentowego RP na najlepsze prace naukowe z dziedziny własności przemysłowej (2005, 2009); arbiter w Komisji Prawa Autorskiego; autor i współautor ponad 150 prac naukowych opublikowanych w Polsce i za granicą.

9788383907246 W02P01

ISBN 978-83-8390-724-6

9 788383 907246

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSCLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL